

Béres Károly

MI SZÁMÍT?

SZILASI LÁSZLÓ: *LUTHER KUTYÁI*. MAGVETŐ KÖNYVKIADÓ,
BUDAPEST, 2018.

Mostanában több halálközeli állapotról szóló könyvet lehetett olvasni. Ezekre nem mindig érvényesek az esztéta meglátásai, nem lehet azt mondani hasonló tematikájú művekre, hogy a legjobb, ez a jelző nem illik ide. A legmegrázóbbat szokás jelzőként használni, de ennek is vannak elkerülhetetlenül negatív zöngéi, lévén, hogy a halálra utalnak. Nyilvánvaló, hogy ha valaki nem éli túl a betegségét, akkor a róla írt naplóját érthető megrendüléssel fogjuk olvasni. Az élet és a halál nem összemérhető esztétikai feltétel. A személyesség mindig túllép az esztétikán. A személyességet valamiképpen másképp kezeljük, mint a közvetett módon megjelenő írói szubjektumot.

Szilasi László könyvével majdnem egy időben, valamivel korábban jelent meg Esterházy Péter *Hasnyálmirigynaplója*. Annak esztétikai értékelése lehetetlen volt. Szemlélteti ezt az is, hogy Esterházy könyve nem került fel a díjazott könyvek listáira, míg Szilasi könyve máris több díjat is kapott, és természetesen egy ilyen díjazás mégiscsak esztétikai értékelések mentén történik.

Hogy műfajilag milyen sokféleképpen lehet a témához nyúlni, azt számtalan korábbi könyv is mutatja. Nádas Péter *Saját halála* lényegében egy filozofikus mű arról, miféle kudarc, amikor az ember a halál leírásával kísérletezik. Csak hasonlatokban tud róla beszélni. Ugyanakkor, pontosan ezért a sikerességének mércéje végül is lehet esztétikai kategória.

A halálos betegség fölötti győzelemről szól Szilasi László regénye, de ugyanakkor a regényírás győzelméről is. A lehet-e a halálról írni? kérdésre adható válasz pozitív, ezt erősíti meg. Akárcsak a Nádas leírása, közvetetten írja le a halált, a testen keresztül, a test viselkedésének aprólékos, egészen részletes, olykor már-már irritálóan aprólékos, dokumentarista leltárával. Elveszett tudat, érzékelhetetlen idő, de akkor mégis hogyan tudatosítható, ami történt, hogyan mérhető az idő? Miféle fogalmakkal ragadható meg az

életből való kizökkenés állapota? Nem lehet másképp mérni, csakis a testben beálló változásokon keresztül. Két állapot összehasonlításával és megkülönböztetésével. A folyamatok által. A környezet, a család reagálásának közvetett drámaiságával. Emlékek áramlását szemlélve. Miért és mikor tárul fel egy régi emlék? Mi mutatkozik, mire emlékszik másképp a traumát átélt tudat?

A részletessége révén megrázó jeleneteket látunk magunk előtt. Olvasuk, mi történt, mások beszámolóit hallhatjuk azokról az órákról, amikor az emlékező tudata nem működött. Működött mégis, csak a múlt nem rögzült az emlékek között. Elraktározódott, de másképp, a beállt állapotváltozás a közvetett bizonyíték. Az őszinteség itt nem a személyes, intim pillanatok kitergetése, hanem szükséges módszer. Akárcsak az orvosi jelentésekben felsorolt gyógyszerek és beavatkozások listája. Az életet kell újra beindítani, orvosmérnöki munka tehát az emlékezés, a test megfigyelése, a működés jellemzőinek leltározása. Már-már bénító az a részletesség, ahogy az üritkezés megjelenik. Vagy az a fajta, már-már a megváltás történetét idéző patetikus beszámoló, amely a dohányzásról való leszokás gyötrelmeit idézi.

De nem csupán belügy az élet újraépítése. Társadalmi is, lévén a beteg egyetemi tanár, családapa, elvált férfi, aki a megpróbáltatásokból az új szerelem segítségével kievickél, még akkor is, ha a könyörtelen őszinteséggel lejegyzett mindennapokban a szerelem nem egyértelműen mutatja fel az erejét. Többféle formában is ironikus mű. De ez az irónia inkább humor, ősbib és naivabb az irónia mai formájánál.

A családi múlt, szülők és nagyszülők sorsa, a huszadik század traumái szintén közvetett formában kerülnek elő, egy-egy esemény, egy-egy bútor darab sorsának elmesélése közben. És közben ott van a mindent átderengve láthatóvá tevő istenhít, amelynek alig van említése, de mégis ott van, átvilágítja a könyvben megjelenő teret és időt, nyomatékosítva, hogy az igazán lényegesről nem lehet közvetlenül beszélni. Ezért is találó a cím, a *Luther kutyái*. Arra a sejtelmes anekdotára utal, amivel Luther, a reformátor példázza a hit szükséges erejét.

A kötetten végigvonul ez a derengő sejtelmesség, mondhatni az esztétikai tartalmat is átítatja, amivel viszont nem homályosítja, ellenkezőleg, értetőbbé teszi a szót. A kutyamotívum többször is megjelenik, nem csupán a Luther-anekdota révén. A betegség szorosan hozzá van láncolva a testhez. A kutya ugyanakkor maga a remény színönimája. A reményé, hogy a világ az ember pártján áll, hogy a halál nem bosszú, nem gonosz praktika

eredménye, hanem mindennek van logikai előzménye, minden érthető, még az is, aminek nincs racionalitása. A megértés nem kizárólag az agy tevékenysége. Szükség van az agyra, de ahogy a humor is valamilyen más szempontnak a jelentkezése, a megértés érdekében ki kell lépünk a megszokottból, a belakott szférákból. A betegség ezért is lesz a megértés szinonimája. (Metaforája, mondaná Susan Sontag.) Általa kilépünk a megszokottból, és az idegenség távlataiból megérthetjük, hogy akárcsak a halálunk, de az életünk is megírhatatlan. Azonban amennyiben megfelelően járunk el, mégiscsak sikerül azt megírunk, ami ebben az életben örök ismeretlenként bele van rejtve.

Balla Ilona

MINEK NEVEZZELEK?

VISKY ANDRÁS: *NEVEZD CSAK SZERETETNEK.*
JELENKOR KIADÓ, BUDAPEST, 2017.

Hogy miért pont ez a címe ennek a kötetnek, többféleképp is talányos marad. Először is, az a vers, amely a címet kölcsönözte, valójában nem a szeretetről, hanem a bosszúról beszél („Mennek a gyilkosok, mennek / lefelé, egyenesen József kitárt / karjaiba, örök jövevények. / Csak a befogadó bosszú ment meg / attól, aki vagy, nevezd csak szeretetnek”), másodsor a leghatásosabb, legkatartikusabb versek nem a szeretetről, hanem a szerelemről szólnak, legalábbis ez a szó íródik le többször is („kielégületlen szerelem”, „szerelem üres tenger” stb.), miközben, meglehet, a különbség szeretet és szerelem között szintén kérdése ennek a kötetnek, nem is annyira kérdésként, mint inkább a lehetséges választ körülkerítő kételyként.

Katartikus, ez a legmegfelelőbb jelző, nem véletlenül használtam. A Visky-versek mércéje a katarzis, leplezetlenül fontos cél számukra, drámaiságuk is innen magyarázható. Cél, mert meghatározó szükség van a távolságra, ami az érzékelés és a megértés között van, a katarzis teremtette elmozdulásra, kibillentésre, kizuhanásra, arra a másásra, ami a megértés